

standigen, de muiters, redeneeren. Zoo, zoo, deugt de overheid niet en hebben de onderdanen een heele reeks van hooge woorden bij de hand? Durven ze de blasphemie tegen de overheid, Gods dienaren, wel aan? Laat men de rekening eens opmaken. Die overheid, is die nu geheel en al zwart? Ze zal toch ook nog wel iets goeds hebben? En de muitende onderdanen, zijn die nu heelmaal blank? Er zal toch ook wel een zwart vlekje zijn hier en daar? En durven nu de menschen, die zelf „zwart“ genoeg hebben, hun overheid lasteren, die volstrekt niet haar goede zijde mist? Hoor nu het woord hen striemen: dan was Michael de aartsengel, een ander! Zij, de revolutiekraaiers, zij zijn maar onderdanen en de overheid heeft gezag. Hier zijn de rollen zoo verdeeld: Michael is aartsengel, overheidspersoon bij God, en de duivel — die is toch eigenlijk knecht der knechten. Men zou zeggen: Michael heeft hier niets te ontzien. En dan komt er nog dit bij: Michael is zuiver blank; geen smetje ontsiert zijn blazen; terwijl de duivel louter zwartheid is, zonder eenig goed. Laat nu Michael, de blanke autoriteit, den duivel schelden, dien zwarten knecht. Maar neen, neen: laten de revolutiegeesten het zich voor gezegd houden: Michael waagde het niet, een blasphemie ook maar te zeggen tegen den duivel. Hij treedt terug. „De Heere bestraffe u.“ Nietwaar, tegen het relief van den Judasbrief gezien, heeft die gereserveerde houding van Michael in het voorlaatste bijbelboek ons heel wat te zeggen.

Maar nu het laatste bijbelboek: alweer Openbaring 12. Daar komt Michael weer. En, dezelfde aartsengel Michael, die eerst niet eens wat durfde zeggen tegen den duivel, durft nu alles tegen hem doen. Hij „krijgt“ tegen hem en werpt hem uit den hemel.

Wie nu den bijbel goed leest, moet de eenheid ontdekken tusschen de twee berichten. De zijgende Michael bij Mozes' lijk en de worstelende Michael na Christus' hemelvaart (Op. 12) verhouden zich niet tot elkaar als de tegen Mefisto niet-toornige engelen in den proloog van Faust en de tenslotte hem toch zijn buit ontroovende engelen in het eind van den Faust (want aan het slot wordt Gretchen, die door Faust tot zonde verleid was op aanstoken van Mefisto, en wordt ook Faust zelf uit de handen van Mefisto door de engelen gered). Immers, Michael „waagde“ het niet, te lasteren; maar — de afkeer spreekt uit heel zijn houding. En dat hij zwijgt bij Mozes' doode lichaam is te verstaan. Mozes is de middelbaar van het oude verbond; en die sterft, en zijn dood draagt nog de bewijzen aan voor de werkelijkheid van de feiten, die de duivel als zooveel punten van overtrekking in zijn aanklacht tegen hem formuleert. Mozes — oud testament; en dan zoude; en dan de dood, die niet tot opstanding komen kan; en geen verlossing van die zonde en dien dood. Maar nu in Openbaring 12? Daar is Christus geweest. En Christus — dat is nieuw testament; en dan geen enkele zonde; en ook wel de dood maar daarna de verbreking van den dood door een opstanding en een hemelvaart. Nu kan Michael krijg voeren tegen Satan. Om Christus' wil.

Hier blijkt toch wel duidelijk, dat Mefisto en Satan tegenover elkaar staan; en dat de proloog op Job niets te maken heeft met den „Prolog im Himmel“ van den Faust.

En nog iets anders wordt hier gezien. Het is dit: dat de kwestie Mefisto-Satan tenslotte te herleiden is tot de andere vraag: Christus of geen Christus? Verlossing uit Zijn kracht of uit die van mijzelf?

Wij spraken van recht en list; het recht is in den bijbel bij God, ook tegenover den Satan; en de list bij Satan.

En we zagen Christus optreden om dat recht zijn volle maat toe te meten.

Tenslotte ligt dan ook op DIT terrein de eindbeslissing in de vergelijking tusschen Mefisto en Satan.

Men zou kunnen zeggen: gij zijt onbillijk en bevooroordeeld in het bovenstaande. Gaat het wel aan, dat de vriend van den bijbel den Faust tegen spreken wil op de boven gevolgde manier?

Laat ons toegeven, dat nog niet alles besproken is. Immers, wij hebben zooveel gezegd: men moet het begin van den bijbel verklaren uit het slot. De proloog van Job, zoo zeiden we, mag niet worden gescheiden van het eind van het boek. Mozes moet worden verklaard in het licht van Christus. Van Job 1 moet men gaan naar Openbaring 12.

Moet men nu ook niet den Faust zoo lezen? Is het niet eerlijk, den eisch te stellen, dat men ook den proloog van Faust zal bezien in het licht van het slot van het boek? Probeer het eens, zoo wordt gezegd, en dan zult ge toch zien, dat Faust en de bijbel elkaar wel verdragen kunnen. Immers, in den Faust loopt het, evengoed als in den bijbel, aan het slot toch uit op een breuk tusschen den hemel en Mefisto. Wat wil men nog meer?

Zeker, zeker, de breuk is er. We zinspeelden er al op. Gretchen, het meisje, dat zich aan Faust gegeven heeft, en met hem zondigde, wordt aan het eind van het eerste deel behouden. Mefisto

roept, dat ze verdoemd is; maar een stem van boven roept haar behoudenis uit. Men zou zeggen: het mefistofelisch gegeven komt tenslotte tot „michaelische“ uitwerking; (denk aan Michael in Openb. 12). En dan aan het eind? Weer voeren de „engelen“ ook in den Faust, tenslotte „krijgt“ tegen Mefisto, gelijk Michael tegen den Satan. Want wanneer aan het eind van het stuk Faust plotseling sterft, dan grijpt Mefisto maar zijn ziel en zegt: voor mij is die ziel. Maar dan komen de hemelsche heerschers weer tusschenbeide. Zij grijpen naar de ziel van Faust. Zij jagen den duivel weg door rozen te strooien over zijn hoofd.

Ja, die rozen. Men heeft ze prachtig gevonden. De rozen uit het hemelsch paradijs geplukt, spelen de liefde, waarvan ze het teken zijn en wier brand ze in zich hebben. En liefde, dat is het evangelie van Goethe; de vleeschgeworden daad, de liefde, die verlost. Dus zijn die rozeblaadjes voor hem evangelische teekenen; in dit zijn evangelie hebben ze ongeveer dezelfde betekenis als in het christelijk geloof het bloed der besprenging. Rozen worden gestrooid; Christus' bloed wordt gesprengd. Beide zijn rood, beide jagen den duivel weg. De rozen verjagen Mefisto; het bloed doet den Satan denken.

De rozen.

Maar wat de menschen „fijn“ noemen, is eigenlijk hopeloos grof. Want heeft Goethe aan het eind van den Faust nu één kwestie opgelost? Neen. De bijbel doet dat wel; we zagen het reeds; hij gaat van Mozes tot Christus, van den proloog van Job tot Openbaring 12. Dat is een oplossing; alle kwesties zijn opgelost. Als de Satan wijkt, en de zielen afstaat aan den hemel, dan is dat recht. Alle verbintenissen zijn tot het laatste toe, naar de letter en naar den geest, nageleefd. Geen enkel „contract“ wordt in den bijbel geschonden, ook tegen Satan niet. Het roode bloed, het is wel bloed, en hard, en het is gruwelijk. Maar — het is toch recht en waarachtig en lost op en vervult al wat gesproken is.

Maar de roode rozen van Goethe?

Ze zijn grof. Christus' bloed — daarin ligt de sterkte van het recht. De rozen van Goethe, die Mefisto verjagen, zijn het recht van den sterkste. Hij kan er niet tegen, de stumper; hij kan niet tegen rozen, liefdetekenen. Hij kan wel tegen vuur, ook tegen hellevuur, maar niet tegen de paradijsrozen van liefde. Hoor hem te keer gaan (ik volg de vertaling van Nico van Suchtelen):

Hoofd, hart en lever branden! Wee, dit element is bij ons, duivels, niet bekend.
Het hellevuur is minder gruwelijk!...

Welk een verdoemlijk avontuur!

* Is dit het liefdes-element?

Mijn gansche lichaam staat in vuur;

Ik voel nog hoe 'den nek mij schendt —

En daarom overwinnen hem de engelen en nemen hem den buit van de ziel van Faust. Maar — geen kwestie is opgelost. Volgens contract kwam de ziel van Faust den duivel, Mefisto, eerlijk toe. Het contract is tusschen Faust en Mefisto eenmaal aangegaan; als Mefisto dit en dat deed, dan zou de ziel van Faust voor de hel zijn. En Mefisto heeft gedaan wat afgesproken was. Doch hij krijgt de ziel niet. Dus is het contract hier geschonden. De verlossing, die Goethe aangeeft, de eigen overwinning van het kwaad, uit eigen kracht, en na eigen dappere aanvaarding van de verleiding. — deze verlossing is over de diepste vragen van recht en waarheid en van schuld en boete heengesprongen. Goethes evangelie heeft lacunes om bij te schrijven. Plomp is hier het recht van den sterkste. Hier wordt Mefisto overwonnen door een dynamische kracht: de mensch, die het mefistofelisch verleidings-kwaad aandurft, wordt straks wel weer de sterke, die triumfeeren kan; ook de duivelen zijn ons onderworpen. De liefde verlost en doet krachten.

Maar naar het recht wordt niet gevraagd.

Mefisto heeft tenslotte gelijk, als hij van deze interventie van de engelen, die hem Faust uit handen rukken, ontevreden schimpt:

Wat nu? Waar zijn zij heengetogen?

Onmond'ge troep, werd ik dan toch verrast?

Ten hemel zijn zij met hun buit gevlogen.

Ja, daarom kwamen ze aan dit graf te gast.

Een groote, een een'ge schat, werd mij ontvoerd;

De list der hemelschen heeft mij bedrogen.

De ziel, die zich mij had verpand, gemoord.

Goethe laat Mefisto wel aanklagen, maar kan niet zijn eigen verlossingsleer tegen deze snerpande aanklacht verdedigen op afdoende gronden.

„De list der hemelschen heeft mij bedrogen.“

Dat zegt Mefisto.

Maar Satan kan het nooit zeggen. Want hij wordt verdreven door recht. Het contract is nageleefd; hij heeft niets meer te eischen.

Het is alles hier een worsteling om het Evangelie van het humanisme, dan wel van het Calvinisme.

Goethe blijft zichzelf getrouw. Het kwaad is niet radikaal boos. Mefisto doet wel iets goeds; hij heeft Faust geprikkeld en doen ontwaken. En dan komt het goede wel boven, en moet het duivelsche kwaad het onderspit delfen. Maar hij kan dat dan ook gevoegelijk voorstellen onder het beeld van een hemelmacht, die Mefisto af dankt. Dat kan hier gebeuren. Want als Mefisto niet heelmaal zwart is, dan is de macht, die tegen hem over staat, niet heel en al wit; dan behoeft, wat ik „hemel“ noem, ook niet meer op te zien tegen een oplossing van de grofheid, als van Goethes rozen. Goed en kwaad hebben hun scherpe tegenstelling verloren. Aan het begin, in den proloog van Faust. Aan het eind ook. Het eind van Faust klopt precies op het begin; en het eind bracht geen stap verder dan het begin. En daarom waren we niet onrechtvaardig, toen wij den bijbel lazen, gelijk wij straks wilden doen. Het blijft onverbiddelek staan: de proloog van den Faust bevat alle kettingen, die men Goethe aanwrijven kan. De schijn van den proloog van het boek Job mag tegen den bijbel zijn, lees hem ten einde, en het komt terecht. Lees Faust ten einde, en het bezwaar tegen den proloog wordt zwaarder en bevestigd.

Hier moet dan ook, om Christus te behouden, de keus gedaan worden tegen Mefisto en vóór het behoud van den naam en het duistere begrip Satan; en dat zonder eenige verzachting.

Want om Christus gaat het.

Hij preekt een verlossing, die NIET enkel dynamisch is. Als de 70 discipelen tot hem zeggen: Rabbi, luister goed, en hoor ons eerste rapport van den veldslag; ook de duivelen zijn ons onderworpen, dan klinkt daar het goetheaanische begin: wij KUNNEN wat; we hebben KRACHTEN: dynamische verlossing; het liefdewerk triumfeert. Maar dan zegt Jezus: zeker, weest er blij mee, maar dringt dieper door: verblijdt u veel meer, dat uw namen in de hemelen geschreven zijn! Dat is: achter uw kunnen ligge uw mogen; achter uw werk, Gods idee; achter uw sterkte, Gods vergunning; eerst recht, dan kracht.

En naar dezen regel heeft ook Christus Satan verslagen. De roode rozen bloeien ook in den hemelhof; maar het roode bloed heeft eerst gevloeid en den hof bevochtigd. Geen zegepraal van liefdedaad, zonder eerst rechtshandhaving en -triumf. Want wie aan Mefisto gelooft, die heeft geen Christus nodig: verlossing is dan de schoone zege van prachtige levenskunst, die boven de disharmonie uitkomt. Maar wie een Satan erkent, die leert bij den Christus van het Calvinisme, dat verlossing ligt in Christus' rechtsbestel, dat daarna krachten doet.

K. S.

UIT DE SCHRIFT.

Het wezen der zonde.

Een iegelijk, die de zonde doet, die doet ook de ongerechtigheid, want de zonde is de ongerechtigheid. 1 Joh. 3/4.

Niemand heeft treffender de zonde in haar verfoeilijk karakter geteekend, dan juist de apostel der liefde, de discipel, die duidelijker dan de andere jongeren leefde uit de innige gemeenschap der liefde tot God in Christus.

Neen, de liefde is hem niet, gelijk zij zoo vaak onder ons misbruikt wordt, een oorzaak van vergoeliking en toedekking van het kwaad. — maar ze is hem integendeel het allerfijnst gevoel voor elken smaad, die het voorwerp diir liefde wordt aangedaan, ze is hem een heilige ijver voor de rechten van den geliefde. En het is voor de rechten Gods dat de liefde in Johannes opwaakt, wanneer hij in zoivere verontwaardiging de zonde hief brandmerkt als „de ongerechtigheid“.

Er was in de dagen van den apostel reden om de geaardheid der zonde aldus aan te geven. Reeds kwam het dwaalgevoelen op, waarin de zonde beschouwd werd als een ziektestof, die den mensch door overervring werd medegegeven, een krankheid of zwakte uit het voorgeslacht ontvangen: — duidelijke poging om de schuld der zonde uit het besef van den mensch weg te nemen of althans haar in dat besef te verzwakken. En deze dwaling is sindsdien niet bezworen. Veeleer heeft ze, met name in den laatsten tijd, hare systematisering gekregen in allerlei erfelijkheidstheorie; en wie van de verslagen der rechtszittingen kennis neemt, — vooral van de verdedigingspleidooien, die daar gehouden worden, — aanschouwt van deze oude misvatting de machtige doorwerking.

Te verwonderen behoeft men zich evenwel daarover niet.

Ieder, die een blik ontving in eigen hart, weet hoe gemakkelijk daar de schuld der zonde wordt weggeredeneerd en ontkend, en hoe licht de mensch van de aanklacht zijner conscientie zich afmaakt: — de Pilatusgestalte, die met een enkele handbeweging zich van de schuld schoonwischte. Elk onzer ga zijn dagelijksch leven eens na; dat dagelijksch leven t welk groezelig en vuil is van de zonde, grauw van de duizend vlekken der ongerechtigheid, en hij lette dan eens op hetgeen zijn hart van nature daarvan zegt: hoe gemakkelijk wij ons geweten

kunnen voeren wij aller vlucht l standig dat één wil, dat Onze Paradijs De vro slang he De Met d sel van vaneen. foelijk De „Anon beziht; het zeg En wi rechten schendet van de gegrond ongerech geene or solute ar de onven ten, de é de recht „De z Zietda En m doet, die Zietda Want En da vaardigen ste rech De Sel iegelijk gerechtigt heid.“ Hebbet Hebbet zonde re Zie, d niet „in Het wi dat ze d Het is mensch Gods we schoonhe dat rech hart en en ingaa En dat Dan geve verzoe Dan zeg vaardig. wetten.“ Dan m recht i onzer zo is de on Zoo je bleef, — Heiligen goven, di houden, En zoo leeft, en is de on apostel o laat volg opdat Hij U.

Niet on te zetten, ceeren, b „gepreekt Maar e wat Prof. hij zich Jaren g dat de ko den dag Staatsker wierpen, Op het Prof. Haj Hij red En dat Het wa wijst aan doet nade Maar z niet aans aan een De ker